

MUZEJSKE AKTIVNOSTI KAO TERAPIJSKA POMOĆ OSOBAMA S POSEBNIM POTREBAMA - PRIMJER IZ HRVATSKOGA PRIRODOSLOVNOG MUZEJA

RENATA BREZINŠČAK □ Hrvatski prirodoslovni muzej, Zagreb

sl.1. Radionica sa štencićima Udruge
"Ozana"

U muzejske pedagoške programe sve se više uključuju i osobe s posebnim potrebama kojima je dolazak u muzej i sudjelovanje u radionicama dio terapijske pomoći u cilju poticanja socijalizacije i integracije u društvo.

U nekim zemljama Europske Unije čak je zakonom propisano sudjelovanje i uključivanje osoba s posebnim potrebama u društveni život i obavezno je uklanjanje prepreka koje im onemogućavaju izjednačavanje s ostalim članovima zajednice, pri čemu se pojam mogućnosti "slobodnog i nesmetanog kretanja" ne odnosi samo na fizičke zapreke kao što su stepenice ili preuski ulazi i izlazi u prostorije, nego se misli i na mogućnost vizualnog i taktalnog načina informiranja i orijentiranja osoba s posebnim potrebama.

Za svaku grupu osoba s posebnim potrebama (osobe s invaliditetom, gluhi, slijepi, itd.) potrebno je zadovoljiti određene zahtjeve, npr. osobama koje imaju poteškoća tjelesne mobilnosti problem su stepenice, preuska ulazna vrata i hodnici, slijepim osobama problem zadaje nepostojanje zvučne signalizacije, nedostatak taktilnih predmeta i opisa na Brailleovom pismu, itd. Pristupačnost muzejskih zgrada osobama s posebnim potrebama važan je kriterij njihove integracije u muzejske djelatnosti, ali "pristupačnost" znači i mnogo više od samog fizičkog pristupa, ona označava dostupnost informacija.

Termini "osobe s posebnim potrebama" ili "osobe sa smetnjama u razvoju" odnose se, prema specifičnosti problema, na osobe s oštećenim vidom, oštećenim sluhom, mentalnom retardacijom i poremećajima u ponašanju. Uključivanje muzeja i njegovih zbirki u terapijske svrhe traži od muzejskih pedagoga posebnu angažiranost i poznavanje bitnih karakteristika poremećaja koje osoba (grupa) ima. Kako muzejski pedagog najčešće nije osposobljen za rad s osobama s posebnim potrebama, prije rada s njima potrebno je savjetovati se sa stručnim osobama (defektolozi, socijalni radnici, psiholozi) te u rad uključiti i voditelja grupe, koji će muzejskom pedagogu ili vodiču pomoći odrediti razinu informiranosti, dužinu trajanja vodstva ili radionice, itd. Također, potrebno je, ovisno o veličini grupe, osigurati i dovoljan broj suradnika/pomoćnika koji će pomagati u radu, jer je kod tih grupa često

sl.2. Razgled izložbe *Otrov i lijek skriven u biljci*

sl.3. Likovna radionica uz izložbu *Otrov i lijek skriven u biljci*

potreban individualan pristup. Populacija osoba s posebnim potrebama izrazito je heterogena, kako zbog same etiologije i simptomatologije oštećenja, tako i zbog motivacije, i obrazovnog potencijala. Poteškoće u provođenju aktivnosti svakodnevnog života, poteškoće u socijalizaciji, komunikaciji samo su neke od posljedica specifičnosti oštećenja koje ih prate. Otežano usvajanje znanja, vještina i sposobnosti uzrok je njihova sporijeg napredovanja. Stoga je razumljivo da svakoj grupi osoba s posebnim potrebama prilagođujemo program vođenja ili radionice. Tako npr. u radu sa slabovidnim i slijepim osobama izbjegavamo dvodimenzionalne materijale, a koristimo trodimenzionalne koji bi trebali biti dostupni i taktilno. U radu s osobama koje imaju oštećen sluh pazimo da smo im okrenuti licem kako bi s naših usana mogli iščitavati informacije, te da govorimo polako i razgovijetno. Primjera ima još mnogo.

Zgrada u kojoj je smješten Hrvatski prirodoslovni muzej (kao i većina drugih muzejskih zgrada u Zagrebu) nije prilagođena za posjet osoba s tjelesnim oštećenjima. Zato osobe s tjelesnim invaliditetom, slabovidne i slijepe osobe rijetko posjećuju naš muzej, za razliku od osoba s mentalnim problemima koje češće dolaze u naš muzej pa s njima i više surađujemo. Riječ je o osobama koje imaju osebujan način funkcioniranja. Relativno su samostalni, ali imaju ograničenja u intelektualnom funkcioniranju i adaptivnim vještinama (postoje stanovite teškoće u praktičnoj i socijalnoj inteligenciji¹). U Republici Hrvatskoj prihvaćena je definicija po kojoj je mentalna retardacija...*stanje u kojem je značajno otežano uključivanje u društveni život, a povezano je sa zaustavljenim ili nedovršenim razvojem intelektualnog funkcioniranja, što je utvrđeno na osnovi medicinske, defektološke, psihološke i socijalne ekspertize.*

Primjer iz prakse

O osobama s mentalnom retardacijom brinu mnoge udruge, a jedna od njih je udruga "Ozana", osnovana 1991. godine u svrhu poboljšanja kvalitete života osoba s invaliditetom i njihovih obitelji. Udruga je nazvana po Blaženoj djevici Ozani Kotorskoj koja se u 16. stoljeću bavila humanitarnim radom. Unutar Udruge djeluje i Centar, koji je osnovan kao dnevni terapijski centar za djecu školske dobi s teškoćama u razvoju, te za mlade i odrasle osobe s raznim oblicima invaliditeta. Pedagoški rad udruge temelji se na načelima waldorfske pedagogije, prilagođavajući se specifičnim potrebama štitenika uvjetovanih njihovom dobi te vrstom i stupnjem teškoća u razvoju. Svakodnevni program poludnevnog je karaktera, a odvija se u skladu s tijekom godine i pojedinim svetkovinama. U predškolskom programu djeca se potiču na sudjelovanje u različitim odgojno-obrazovnim aktivnostima. U programu za mlade i odrasle sve su aktivnosti usmjerene stjecanju različitih znanja i vještina kojima se potiču razvoj socijalnih i psihofizičkih sposobnosti te kreativno izražavanje svakog pojedinca.

Muzejska izložba *Otrov i lijek skriven u biljci*² uključena je kao dio terapijskog procesa koji Udruga provodi s mladim i odraslim osobama s intelektualnim problemima. Radi se o vrsti radne terapije u cilju poticanja njihove komunikacije, socijalizacije, razvoja motorike, kreativnosti i spretnosti, jer su njihove sposobnosti na razini osnovnoškolskog uzrasta, s tom razlikom što oni imaju životno iskustvo dok ga djeca nemaju.

S voditeljima Centra dogovoren je program njihova boravka u muzeju i tijekom radionica. Cilj naše suradnje bio je osigurati im socijalizaciju, pružiti im osjećaj pripadnosti zajednici, ali i potaknuti ih na aktivnost, kreativnost i samostalnost. Osobe ograničenih intelektualnih sposobnosti imaju neopisivo vedar duh, sve i svakog žele dodirnuti, zagrliti, svašta pitati, pa je i vodstvo kroz izložbu prilagođeno tim njihovim potrebama i mogućnostima, odnosno bio je to više razgovor nego vodstvo. U prvom dijelu izložbe atraktivnim likovnim postavom dočarana je cvjetna livada s 50-ak vrsta samoniklog i ljekovitog bilja koje, ako se pravilno ne koristi, postaje otrovno! Fotografije velikih formata šarenog cvijeća, upotpunjene korisnim informacijama o njihovoj ljekovitosti odnosno otrovnosti, oduševile su ih i potaknule na zanimljivu diskusiju - što nam cvijeće znači, koje biljke često vidimo, pa ih lakše prepoznajemo, koje su nam biljke korisne, zašto su neke od njih otrovne, itd. Drugi dio izložbe, koji predstavlja rekonstruiranu starinsku

¹ Praktična inteligencija je sposobnost održavanja samog sebe kao neovisnog bića u svladavanju aktivnosti svakodnevnog života.

Socijalna inteligencija je sposobnost razumijevanja okoline i ponašanja drugih osoba i ispravne prosudbe o tome kako se treba vladati u određenoj situaciji.

² Autorice izložbe: Mirjana Vrbeć, Suzana Buzjak, Olivera Matevska
Likovni postav izložbe: Ante Serdar

travarevu sobu prepunu mirisa sušenog bilja, izazvao je natjecanje u prepoznavanju mirisa pojedinih sušenih biljaka, te u znanju o tome čemu je pojedino bilje služilo u narodnoj medicini itd.

Ljepota viđenih biljaka, posebice njihovi mirisi, ostavili su na sudionike snažan dojam koji je bio osobito vidljiv kasnije, tijekom održavanja likovnih radionica. Kako su skloni učestalom propitivanju kvalitete njihova rada, potrebno ih je često hvaliti za vrijeme radionica. Na radionicama se radilo kistom, vunom i drugim likovnim tehnikama. Vođeni idejom da je svaki cvijetak radost, nastali radovi bili su izrazito vedri, optimistični, koloritni, što nam je pokazalo njihovo zadovoljstvo viđenim i doživljenim. A to smo i željeli! Nastali radovi bili su izloženi u Muzeju, te na godišnjoj izložbi Udruge. Druženja na likovnim radionicama potaknula su ideju odlaska u prirodu, na teren, kako bi šticenici imali priliku svoja znanja s izložbe i s radionica provjeriti i u prirodi, ali i saznati nešto više - kako se biljke sakupljaju, prešaju i određuju. Terenski rad, njegova lokacija i trajanje bili su prilagođeni grupi. Terenska radionica trajala je samo nekoliko sati, uz kratki predah za okrpju. Veseli i sretni što su na svojevrstnom izletu, šticenici su zdušno sakupljali biljke koje su ponijeli sa sobom. Dio biljaka iskorišten je za neke druge radionice i aktivnosti, a dio je spremljen u herbarij, kao podsjetnik na zanimljivo druženje sa prirodoslovcima.

Zaključak

Iako je pristupačnost muzejskih zgrada osobama s posebnim potrebama važan kriterij njihove integracije u muzejske djelatnosti, ona nije presudna za ostvarivanje suradnje muzeja i Centara ili Udruge koji brinu o osobama s posebnim potrebama, jer "pristupačnost" znači i mnogo više od samog fizičkog pristupa, ona označava dostupnost informacijama. Dolazak u muzej i sudjelovanje u radionicama, pokazalo se, vrijedan je dio terapijske pomoći takvim osobama u cilju poticanja njihove socijalizacije i integracije u društvo. Posjet izložbama u muzeju te sudjelovanje u kreativnim radionicama doprinosi njihovoj boljoj komunikaciji, samim time i osjećaju ugodnosti, pripadnosti, shvaćajući tako da su dobrodošli i prihvaćeni.

Primljeno: 17. svibnja 2010.

LITERATURA

1. Bosnar Salihagić, Željka (1999): *Muzeji i osobe s posebni potrebama*, Vijesti muzealaca, br. 1-4/111-113, HMD, Zagreb
2. Grindler, Alison & McCoy, Sue (1987): *The Good Guide*, Ironwood Publishing Scottsdale, USA, 148 str.
3. Zupanc, Antun (2008): *Suvremene strategije poučavanja /učenja djece s posebnim potrebama*, digitalni časopis "Pogled kroz prozor", br.1.
4. Mršić, Vjekoslav (1980): *Odgovno obrazovni rad s osobama sa smetnjama u razvoju*, Zbornik radova "Odgovna i obrazovna djelatnost muzeja", str. 103-105, Hrvatski školski muzej, Zagreb.
5. Narodne Novine RH 1998., br. 39, čl. 27.
6. Leiner, Vesna (2001): *Komunikacija s osobama s posebnim potrebama u muzeju*, Zbornik radova I. skupa muzejskih pedagoga Hrvatske, HMD, Zagreb, 204-207 str.

MUSEUM ACTIVITIES AS THERAPEUTIC ASSISTANCE FOR PERSONS WITH SPECIAL NEEDS – AN EXAMPLE FROM THE CROATIAN NATURAL HISTORY MUSEUM

Museum educational programmes increasingly frequently cater for persons with special needs. For them, a visit to a museum and taking part in the workshops is a part of their therapy, the aim being to encourage socialisation and integration in society.

The museum exhibition *Poison and Salve Hidden in Plants* was mounted as part of the process of therapy that the Ozana Association carries out with young and adult persons with intellectual difficulties. It was shown that coming to a museum and taking part in the workshops was a valuable part of the process of providing therapy for some persons; the object is always to encourage their socialisation and integration in society. A visit to exhibitions in the museum and taking part in the creative workshops contributed to better communication on their part, and by this very fact awoke in them a feeling of pleasure, of being welcomed, and of belonging.